

ข้าวหอมพม่า ไม่น่าจะเป็นคู่แข่งของข้าวหอมไทย ในตลาดส่งออก

พม่าเคยเป็นผู้ส่งออกข้าวลำดับที่หนึ่งเมื่อประมาณครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ที่รวมกันเป็นประเทศพม่า ภายหลังที่ได้รับเอกราชจากอังกฤษหลังสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงไม่นาน ได้มีผลกระทบต่อการผลิตและการส่งออกข้าวของพม่าตามมา ความขัดแย้งในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ต้องการจัดตั้งเป็นรัฐอิสระ ได้ทำให้เกิดการยึดอำนาจโดยคณะทหารและได้ปฏิรูปประเทศไปสู่การเป็นรัฐบาลสังคมนิยมตามมา

แม้นโยบายของรัฐบาลสังคมนิยมพม่าในขณะนั้นจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเกษตรไปพร้อมๆ กับการให้การอุดหนุนปัจจัยการผลิต แต่การที่รัฐเป็นผู้เข้าไปควบคุมกลไกตลาดข้าวในประเทศและตลาดส่งออก รวมถึงกิจกรรมโรงสีข้าว การขนส่ง การปรับเปลี่ยนระบบการถือครองที่ดินจากการที่เอกชนหรือเกษตรกรแต่ละคนมีเอกสิทธิ์ในที่ดินของตนเองอย่างสมบูรณ์ มาเป็นระบบการถือครองโดยรัฐเป็นเจ้าของที่ดิน และให้เกษตรกรหรือเอกชนได้สิทธิ์เป็นเพียงผู้ใช้ประโยชน์ ตลอดจนการมีนโยบายให้การอุดหนุนเรื่องราคาข้าวและอาหารให้กับผู้บริโภคในเมือง ทำให้ภาคการเกษตรของพม่าตกอยู่ในสภาพชะงักงัน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตก็คือ การที่รัฐบาลสังคมนิยมพม่าได้ออกระเบียบให้เกษตรกรแต่ละรายต้องจัดส่งข้าวให้รัฐบาลในจำนวนที่กำหนด และหากมีส่วนเกินที่จะขายก็ให้ขายกับรัฐในราคาที่กำหนดตายตัว รวมถึงการควบคุมเอกชนที่ธุรกิจตลาดข้าว ควบคุมระบบโรงสีข้าว ตลาดขายส่ง และขายปลีก ซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการไม่ขายข้าวในปริมาณผลผลิตและนำไปสู่ภาวะขาดตัวของสินค้าข้าวส่งออก ผลของนโยบายดังกล่าวได้สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงกับอุตสาหกรรมการผลิตและการค้าข้าวของพม่า เพราะนอกจากมีผลต่อการให้ผลผลิตส่วนเกินเพื่อการส่งออกข้าวของพม่าขาดตัวและลดถอยลงแล้ว อีกทั้งคุณภาพข้าวที่รัฐรวบรวมได้ก็อยู่ในสภาพที่ตกต่ำลงด้วยเช่นกัน

ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่า การขยายตัวของประชากรพม่าในช่วงหลังสงครามโลกสงบลง จึงทำให้ความต้องการข้าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 29.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2516

มาเป็น 39.3 ล้านคนในปี พ.ศ. 2531 ความต้องการบริโภคข้าวซึ่งเป็นอาหารมื้อหลักของคนในชาติได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามมาด้วย

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรได้มีผลให้ปริมาณผลผลิตข้าวที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นนั้นต้องจัดสรรใช้ไปกับการบริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ และมีเหลือเพียงเล็กน้อยเพื่อการส่งออก ทำให้การส่งออกข้าวของพม่าซึ่งเคยมีปริมาณการส่งออก 1.75 ล้านตันในปี พ.ศ. 2503 ได้ถดถอยลดลงเป็น 0.54 ล้านตันในปี พ.ศ. 2509 และลดต่ำลงเป็น 0.15 ล้านตันในปี พ.ศ. 2516 และแกว่งตัวอยู่ในช่วง 0.2-0.7 ล้านตันในช่วงปี พ.ศ. 2517-2528

๘๘ หากพิจารณาถึงการผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวหอมแล้ว เป็นไปได้ว่าพม่าจะเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว เพราะพม่ามีศักยภาพเชิงพื้นที่ที่จะขยายการผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวหอมไปสู่ตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศได้เพิ่มมากขึ้น ๘๘

หลังจากปี พ.ศ. 2531 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งในพม่า เมื่อได้มีการจัดตั้งสภาฟื้นฟูแห่งชาติ พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของรัฐจากการเป็นรัฐสวัสดิการสังคมนิยม กลับมาสู่การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจของประเทศตามแนวทางของเศรษฐกิจเสรีภายใต้กลไกตลาด โดยได้ยกเลิกมาตรการบังคับซื้อข้าวในระดับราคาต่ำจากเกษตรกร และเมื่อผนวกเข้ากับนโยบายการสนับสนุนให้เกษตรกรได้เข้าไปใช้พื้นที่ว่างเปล่าเพื่อการผลิตพืชอาหารเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนและให้ความสำคัญกับการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร ได้แก่ การชลประทาน การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาโครงสร้างทางการตลาด รวมถึงการเร่งส่งเสริมการผลิตข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงที่ให้ผลผลิตสูง และได้ส่งผลต่อการขยายตัวของผลผลิตข้าวและทำให้อุปทานผลผลิตมีมากกว่าการใช้บริโภคภายในประเทศและมีเหลือข้าวส่วนเกินเพื่อการส่งออกขยายตัวเพิ่มขึ้น

นับจากปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา พื้นที่ปลูกข้าวของพม่าได้ขยายตัวจาก 30 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 39 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2538 โดยมีผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 13.2 ล้านตัน เป็น 17 ล้านตัน ในช่วงเวลาเดียวกัน และหลังจากนั้นมาพื้นที่และผลผลิตข้าวของพม่าได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2556 มีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็น 50 ล้านไร่ และมีผลผลิต 31 ล้านตันข้าวเปลือก¹ โดยมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 0.71 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2551 มาเป็น 1.8 ล้านตันในปี พ.ศ. 2556

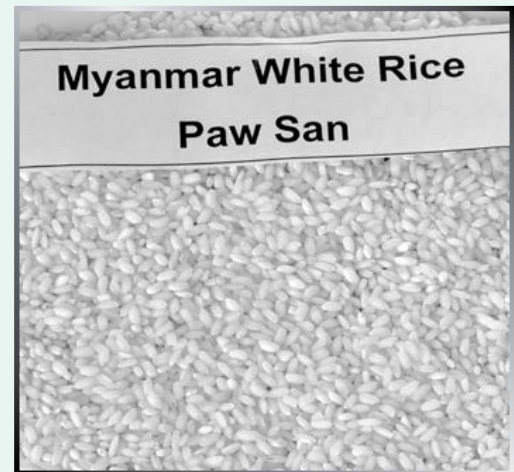
สำหรับการผลิตข้าวหอมในพม่านั้น พมามีพันธุ์ข้าวหอมที่เป็นที่รู้จักของคนในชาติ เรียกว่า**ข้าวหอมปอซาน** (Paw San) ข้าวหอมปอซานนี้แม้จะเป็นที่นิยมในกลุ่มของผู้บริโภคข้าวภายในประเทศพม่า แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในต่างประเทศและในตลาดส่งออกข้าว แต่หลังจากที่ข้าวหอมปอซานของพม่าได้รับรางวัลที่หนึ่งเหนือข้าวหอมมะลิของไทยในการประกวดพันธุ์ข้าวที่มีขึ้นในงานการประชุมการค้าข้าวโลก ที่นครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2554 แล้ว ได้ทำให้ข้าวหอมปอซาน ได้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในต่างประเทศมากขึ้นในฐานะที่เป็นหนึ่งในข้าวหอมที่ได้รับการยกย่องว่าดีที่สุดในโลก

ข้าวหอมปอซานเป็นข้าวที่มีลักษณะเมล็ดกลมหนา มีความยาวประมาณ 5-5.5 มิลลิเมตร เมื่อหุงสุกแล้วเมล็ดข้าวจะมีขนาดยาวมากขึ้นกว่าเดิม 3-4 เท่าตัว ข้าวหอมปอซานของพม่ามีหลายชนิด ได้แก่ ปอซานมุย (Paw San Hmwe) ปอซานเบ-คยา (Paw San Bay Kyar) ปอซานชเวโบ (Paw San Shwe Bo) เป็นต้น โดยข้าวปอซานเป็นข้าวที่มีคุณสมบัติเป็นพันธุ์ไวแสงและมีค่าอะมิโลสประมาณ 21% ส่วนใหญ่จะปลูกได้ในฤดูนาปี หรือเรียกว่าฤดูมรสุม (Monsoon) ในประเทศพม่า โดยจะมีช่วงเวลาเก็บเกี่ยวในราวเดือนธันวาคมเป็นสำคัญ

หากจะวิเคราะห์ถึงสถานการณ์การผลิตข้าวหอมปอซานในพม่า จะพบว่าข้าวหอมปอซานมีพื้นที่เพาะปลูกในพม่าไม่มากนักหรือประมาณร้อยละ 6 (ประมาณ 3 ล้านไร่) ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวของพม่าจำนวน 50 ล้านไร่ และมีผลผลิตประมาณ 1.4 ล้านตันข้าวเปลือก (ประมาณ 0.75 ล้านตันข้าวสาร) หรือร้อยละ 4.5 ของปริมาณผลผลิตข้าวทั้งประเทศจำนวน 31 ล้านตัน อีกทั้งในช่วงเวลาที่ผ่านมา การส่งออกข้าวหอมปอซานของพม่ามีจำนวนน้อยมากเพียง 5,000 ตันจากปริมาณการส่งออกทั้งหมด 1.8 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2556

ในขณะที่ความต้องการข้าวหอมปอซานนั้นมาจากความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศพม่าเป็นสำคัญโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางและรายได้สูง อีกทั้งด้วยความจำกัดของผลผลิตข้าวหอมปอซานหากเทียบกับความต้องการภายในประเทศพม่าที่มีมากทำให้ราคาของข้าวหอมปอซานมีระดับราคาสูงกว่าข้าวสารเจ้าทั่วไปถึงหนึ่งเท่าตัว และถ้าหากเป็นข้าวหอมปอซานมุยที่เป็นข้าวคุณภาพดีที่สุดในกลุ่มข้าวหอมปอซานด้วยแล้ว ราคาข้าวหอมปอซานมุยจะมีระดับราคาสูงกว่าราคาข้าวหอมปอซานชนิดอื่นๆ ขึ้นไปอีก

แม้ว่าข้าวหอมปอซานจะมีระดับราคาสูงกว่าข้าวสารเจ้าธรรมดาทั่วไป แต่การขยายการผลิตข้าวหอมปอซานในพม่านั้นกลับอยู่ในพื้นที่จำกัด สาเหตุสำคัญเป็นเพราะความเหมาะสมของสภาพภูมิณีเวศในการปลูกข้าวพันธุ์ดังกล่าวมีจำกัด ข้าวพันธุ์ปอซานจึงมีการเพาะปลูกกันในพื้นที่ของจังหวัดอิระวดี สะกาย และมอญ เป็นสำคัญ โดยในจังหวัดอิระวดีจะมีสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมปอซานมากที่สุดประมาณร้อยละ 53 รองลงไป ได้แก่ สะกายร้อยละ 30 และมอญร้อยละ 13 ส่วนการปลูกข้าวหอมปอซานที่จังหวัดพะโคและยะไข่มีเพียงเล็กน้อย

ข้าวหอมปอซานหากเทียบกับข้าวหอมมะลิไทยแล้วจะมีความต่างกันอยู่อย่างมากและไม่จำเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้ดี เพราะข้าวหอมมะลิไทยมีระดับอะมิโลสที่ 15% ซึ่งต่ำกว่าข้าวหอมปอซาน ทำให้ข้าวหอมมะลิมีความนุ่มและเหนียวมีเมล็ดที่ใสและเรียวยาว มีกลิ่นหอมในขณะหุงหรือเมื่อหุงสุกแล้วและข้าวสุกยังร้อนหรืออุ่นอยู่ ส่วนข้าวหอมปอซานนั้นจะมีเมล็ดสั้นและกลมหนา มีกลิ่นหอมจางๆ ไม่คงทน อีกทั้งการมีค่าอะมิโลสที่สูงกว่าของข้าวปอซาน จึงทำให้ข้าวปอซานเมื่อหุงสุกแล้วจะอ่อนนุ่มแต่ไม่นุ่มเหนียวเหมือนข้าวหอมมะลิไทย ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การแพร่กระจายของข้าวหอมมะลิไทยในตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศมีอยู่ในวงกว้าง เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในต่างประเทศ โดยเฉพาะการจัดเป็นสินค้าพรีเมียมในกลุ่มของข้าวหอมด้วยกัน ในแต่ละปีประเทศไทยผลิตข้าวหอมมะลิได้ไม่ต่ำกว่า 8 ล้านตันข้าวเปลือกหรือประมาณ 4 ล้านตันข้าวสาร ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งส่งออกในตลาดการค้าข้าวโลก

จากสถานการณ์ที่กล่าวถึง ทำให้คาดได้ว่าโอกาสที่ข้าวหอมปอซานของพม่าจะก้าวมาเป็นคู่แข่งของข้าวหอมมะลิไทยในตลาดการค้าข้าวโลก จึงเป็นไปได้ยากและไม่อาจจะทดแทนกันได้ แต่หากพิจารณาถึงการผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวหอมแล้ว เป็นไปได้ว่าพม่าจะเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว เพราะพม่ามีศักยภาพเชิงพื้นที่ที่จะขยายการผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวหอม ทั้งข้าวสารเจ้า 5% และ 25% ไปสู่ตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำย่อมจะทำให้พม่ามีความได้เปรียบสูงในตลาดการค้าข้าวโลก

¹Myanmar Paddy Producers Association